

**POLITINIS MOTERŲ
DALYVAVIMAS PAŽANGAI:
NUO ANALIZĖS IKI VEIKSMO**

VISADA GALIME RINKTIS NEKLAUSYTI...

Psichologė psichoterapeutė Lina Dirmotė

**LIETUVOS MOTERŲ
LOBISTINĖ ORGANIZACIJA**

Lietuvos Respublikos
socialinės apsaugos
ir darbo ministerija

Projektą finansuoja Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija

„Nors mūsų praeitis, kultūra mėgina priversti mus veikti tam tikru būdu, ji nenulemia, kad būtent taip ir darytume. Visada galime rinktis neklausyti, ką liepia aplinka...“ - Peter Koestenbaum, Peter Block.

Visada galime rinktis neklausyti ir nedaryto to, ko iš mūsų tikisi aplinka. Šį mūsų galėjimą lemia savo asmeninės laisvės suvokimas. Nesuvokdami, ar bijodami savo laisvės, mes jaučiamės įkalinti ir apriboti. Pirmiausia, tai savų įsitikinimų ir tik tada, socialinės aplinkos nulemtos elgesio normų. *„Tie įsitikinimai ir elgesio normos yra viso labo idėjos, koncepcijos, kurias mes pripažinome kaip tiesą ir kurių įsipareigojome laikytis.“* – savo knygoje „Galia, laisvė, malonė“ rašo Deepak Chopra.

Daugybė tokių įsitikinimų ir elgesio normų siejami su žmogaus lytiškumu ir būtent jie lemia moterų „nelaisvę“, riboja jų pasirinkimus ir elgesį. Įtikėjusios šimtmečių senumo stereotipais, skelbiančiais kas dera moterims ir kas joms nedera, - moterys iki šių dienų abejoja savo laisve veikti, reikštis ir rinktis tai, kas joms patinka. Ir tik pačios drąsiausios, pačios laisviausios renkasi neklausyti ir drįsta įžengti į tariamai kitai lyčiai skirtus vaidmenis ir teritorijas.

Profesorė dr. Virginija Jurėnienė tinklalaidėje „Ką mums suteikia moterys, kūrusios Lietuvą“ kalbėdama apie Gabrielę Petkevičaitę Bitę ir jos reikšmingą socialinį – politinį aktyvumą, prasitaria: „Gabrielė buvo drąsi...“.

Gabrielės laisvės pačiai rinktis savo gyvenimo kelią neįkalino nei asmeniniai įsitikinimai, nei socialiniai stereotipai. Lietuvoje buvo (ir yra) nemažai iškilų moterų, kurias visuomenė vadina drąsiomis. Be to, kad jų pasirinkimai kaip elgtis ir ką veikti, vertinami kaip drąsūs, visas šias moteris vienija ir dar vienas svarbus veiksnys – jų suvokta ir realizuota laisvė rinktis.

Žmogus (vyras tai būtų ar moteris) nesuvokdamas savo laisvės rinktis, pats save įkalina, pats save apriboja (man negalima; man nepavyks; aš negaliu sau to leisti; kam kam – tik ne man). Pavyzdžiui, Simas (46 m.) net nepradedą ieškoti naujo darbo, nes „tokio amžiaus jau per vėlu ką nors keisti“. Jis dvidešimt metų dirba prekių išvežiotuju, kas rytą velkasi į darbą kaip į katorgą. Jis nekenčia tų, kurie vairuoja turistinius autobusus ir vežioja ekskursijas po visą pasaulį, vadina juos pasipūtėliais, nežinančiais, ką iš tiesų reiškia dirbti, – o iš tikrųjų pavydi. Simas pavydi ir tiems, kurie

patogiai sėdi kontorose. Kartais pavydi net taksistams, nes jie gali pabendrauti su savo keleiviais („Aš tai visą dieną vienas, – su šaldytomis vištomis nepasišnekėsi.“). Bet Simas, pasak jo, tikrai (!) nieko nebegali pakeisti. „Kodėl?“ – būdamas ganėtinai naivus, kartais nesuprantu akivaizdžių dalykų, todėl vis prašau, kad man paaiškintų. „Kaip kodėl? Kas tokio amžiaus keičia darbą? Jau pensija nebetoli! Atrodyčiau kaip paskutinis kvailys, jei viską mesčiau ir pradėčiau nuo nulio. Kam aš toks reikalingas? Nei anglų kalbos moku... Autobuso net negaliu vairuoti. Į kursus turėčiau eiti. Įsivaizduoji dabar mane kursuose? Su jaunikliais viename suole?“ Daugybė simų ir simučių gyvena įsikalinę savuose kalėjimuose, supančioti savo įsitikinimų, baimių ir toli siekiančių išvadų, ir žvelgdami per siaurą kameros plyšį į pasaulį pavydi esantiems anapus.

„Kokia neteisybė! Ką tos bobos tam seime daro...“ – piktinasi simutės, pačios sau uždraudusios siekti svaresnės pozicijos valstybės valdyje, nes „moterims politikoje ne vieta“, „politikoje reikia vyriškos logikos...“. Taip, savų siekių atsisakę, sąmoningai ar ne, pavydi kitoms jų drąsos ir laisvės rinktis, norėti, klysti ir nepaklusti.

„Egzistencializmo filosofija pasisako už žmogų, kuris niekada nepasiduoda; turėtume būti tokie, kurie visada save laiko tikruoju savo gyvenimo padėties gerinimo šaltiniu ir svarbiausia išta. Iš to seka, kad kitų žmonių ar išorės aplinkybių kaltinimas dėl savo problemų, nesėkmių ar nelaimių ir beprasmybės nėra „tikrosios“ dalykų prigimties įžvalga, o tik pigus ir galiausiai neveiksmingas pabėgimas.“ – sako Peter Koestenbaum, Peter Block.

Moterys, kurios nepaklūsta jų lyčiai priskiriamiems vaidmenims ir prievolėms, kurios nemano, kad dėl jų socialinio, visuomeninio ar politinio neveiklumo kalta netikusi santvarka, patriarchatas ar netobuli įstatymai, - renkasi neklausyti nei savo vidinių, nei išorinių ribojimų, jos aiškiai suvokia savo laisvę rinkti ir veikti tai, ką jos nori veikti, nesvarbu, ar ta veikla įvardijama kaip „vyriška“ ar kaip „moteriška“.

Savo laisvės rinktis atsisakančios moterys, neretai tą daro vengdamos bausmės ir pasmerkimo. Jos renkasi elgtis „taip kaip pridera“ jų lyčiai, bet tuo pat metu atsisako didelės dalies savo kūrybinės galios ir socialinės svarbos.

Jei paklaustų jų Kūrėjas: „Kur tavo laisva valia, kurią aš tau daviau?“ Oi, sakytų – užkasčiau giliai po žemėmis, kad tik ji netrukdytų pagal priedermes ir reikalavimus gyventi. Gyvenimas be laisvės rinktis prisipildo neapykantos tiems, kurie turi laisvę rinktis, pykčio, pagiežos, o patį save įkalinusio žmogaus teisuoliškumas tuomet ima veržtis per kraštus kaip kitų žmonių smerkimas,

irzlumas, reiklumas. Būtent tuo galima būtų paaiškinti, kodėl lyderystės siekiančios moterys daugiausia kritikos ir smerkimo susilaukia būtent iš moterų. Atsisakiusios laisvės rinktis, pyksta ant tų, kurios tą laisvę realizuoja.

Tyrinėdama žmogiškąją prigimtį atradau tokį vieną psichikos sveikatos rodmenį – tai intuityviai suvokiamas vidinės laisvės laipsnis (toliau – VLL). Tokio termino psichologijos mokslo žinyuose nėra. Gal todėl, kad jo pamatuoti dar niekas nesugalvojo, nors šiais laikais panašūs fenomenai jau yra pamatuojami, pavyzdžiui, tokie kaip psichologinis lankstumas, empatija, rigidiškumas. Bet VLL – tai visai kas kita, jį geriau nusako egzistencinės psichologijos sąvoka „autentiškas buvimas pasaulyje“, tik dar reikėtų pridurti „laisvas autentiškas buvimas pasaulyje“. Šis itin subjektyvus, kol kas sunkiai nustatomas, tik intuityviai jaučiamas vidinės laisvės laipsnis turi nemenką įtaką žmogaus psichikos sveikatai ir sveikiems santykiams. Jeigu jis būtų išmatuojamas ir išreiškiamas laipsniais, būtų lengva prognozuoti žmogaus fizinės ir psichinės gerovės perspektyvą ir numatyti, su kokiomis problemomis jam teks susidurti. Galėtume nuspėti žmogaus gyvenimo džiaugsmo didėjimo tendencijas bei jo savirealizacijos galimybes.

Žemo VLL žmonės yra itin priklausomi nuo kitų nuomonės, jie nuolat abejoja dėl savo sprendimų, krūpčioja nuo neigiamų vertinimų, bijo būti ne tokie kaip visi, bijo prieštarauti, išsišokti, atsidurti ne savo vietoje, jie pavydi ir pyksta ant tų, kurie gyvena laisviau. Vidinės laisvės nulinis įvertis galėtų reikšti absoliučią vidinę vergystę, palaikomą asmeninių baimių, rigidiškų nuostatų, ribojančių įsitikinimų. Vergo sąmonės žmogus bijo visko, bent jau daug ko – ir didelių, ir visai mažų dalykų, pavyzdžiui, jam baisu ir amžinybės, ir laikinumo; ir to, kas galėtų būti aukščiau jo, ir to, kad aukščiau nieko nėra; baisu netgi kitu maršrutu važiuoti į darbą.

Savo praktikoje susiduriu su įvairiausiais vergo sąmonės atspindžiais: žmonės bijo nevalgyti mėsos, nors norėtų išbandyti vegetarizmą, nes „niekas nebekvies į svečius“, bijo negerti alkoholio („draugai nesupras“), bijo atsisakyti parazitinių santykių („kad nelikčiau visai vienas“), bijo pasitraukti iš smurtinės aplinkos darbe („ir kitur bus ne ką geriau“). Bijo siekti karjeros arba nesiekti karjeros, keisti darbą, išsakyti savo poziciją, pakovoti už savo vertybes... Vergo sąmonės žmogus apskritai bijo pokyčių, nes jį gąsdina nežinomybė, todėl jam mielesnis laisvę ribojantis narvelis su įprastais pinučiais nei judėjimo laisvė. Jis bijo visko, kame slypi nors menkiausia rizika.

Dažnai pasitaiko konsultacinėje praktikoje, kad žmona ar vyras, atsiuntę savo sutuoktinį „pasigydyti“, staiga išsigąsta, kad tik šis pernelyg nepasikeistų. Pavyzdžiui, moteris atsiunčia savo

vyrą pas psichoterapeutą, bet po mėnesio neatlaiko nežinomybės įtampos ir ateina aiškintis, kaip jai reikės gyventi, jei jis išsigydys nuo alkoholizmo? O jeigu jis ją mes? Arba užsinorės išvažiuoti į užsienį? Negali nuspėti, kas šaus laisvo nuo priklausomybės žmogaus galvon... O jeigu jai tai bus nepriimtina? „Tai gal geriau tegul vyras ir toliau murdosi alkoholizmo liūne, kad jums būtų įprasta ir saugu?“ – norisi pasiteirauti susirūpinusios ponios. Įsivaizduokime, kad gimdami kiekvienas gauname po 100 litrų laisvės. Gyvename, patiriame įvairių išgyvenimų ir padarome išvadą – gyvenimas nesaugus, likimas nelemtas, aš bijau! Užuoat siekę, kad bręstume ir įprasmintume savo laisvą autentišką buvimą žemėje, mes imame kolekcionuoti baimes. O jei kiekvieną auginamą naują baimę reikės palaistyti vienu litru laisvės? Pamėginkite suskaičiuoti, kiek jūs turite baimių ir kiek litrų laisvės jau išlaistėte?

Įsivertinę, kiek turite baimių, nelaisvės, lyg kokio vidinio paralyžiaus, pajusite, kokia sunkia našta net fiziškai spaudžia pečius ir lenkia prie žemės. Jei iš tiesų nebenorite jaustis slegiami ir įkalinti savo baimių, skelbkite asmeninę laisvės susigrąžinimo akciją. Pirmiausia: leiskite sau pajusti, ko iš tiesų norite. Kaip antrą žingsnį į laisvę išsikelkite sau tokią užduotį: pamažu išdrįsti daryti tai, ką norite. Matysite, kaip sulig kiekvienu žingsniu asmeninės laisvės link jūsų nuotaika skaidrėja, pavydas kitiems mažėja, kliūtys eiti ten, kur jūs norite eiti nyksta, dirglumas ir įtampos tirpsta. Žvalgymuisi į kitus ir pritarimo kaulijimui nebelieka nei laiko, nei erdvės. Rūpindamiesi savo sumanymais ir savo norų realizacija, pastebėsite, kad pavydžiai nebesekate, kas ką veikia, ir ar veikia tą, ką jam pridera veikti. Nebesilyginsite su sėkmingiausiais ir nebegromuliuoju per dienas niekų apie tariamai neįmanomas misijas, vis įgriūdami į konkurencinio pavydo duobę: „Man taip neišeis aš nebaigiau Kembridžo (esu per sena, esu tik moteris)“, „Jis gali sau tą leisti, jo kitoks statusas“, „Ak, o jeigu suklysiu?“.

Įsvengti įvairiausių dvejonų ir baimių ir išdrįsti nepaklusti labai padeda čekų katalikų kunigo, teologo, dėstytojo ir rašytojo Mareko Váchos (g. 1966) žodžiai: „*Tikiu, kad Dievas nesukūrė manęs kaip nuolat klausti turinčio automato, tikiu, niekur danguje neegzistuoja ant didelio lapo juodu parkeriu nupaišytas laužytas mano gyvenimo eskizas, patvirtintas nuo amžių. Tikiu, kad turime kartu, aš ir Dievas, kurti pasaulį, kad kūrėjo kibirkštį Dievas įpūtė ir man, kad abu esame Kūrėjai, kad aš ir Dievas turime įtempti jėgas, idant pasaulis būtų sutvertas, kad esu Dievo paveikslas būtent dėl šios savybės.*“

Profesorė dr. Virginija Jurėnienė paklausta, ko, jos manymu, Lietuva neturėtų šiandien, jei nebūtų aktyvių moterų, atsakė: „Visko! Net tų pačių didžiųjų vyrų...“ .

Šiais žodžiais baigiu savo straipsnių ciklą, skirtą padrąsinti moteris tapti lyderėmis – aktyviomis, laisvomis, atsakingomis savo šalies ateities kūrėjomis. Mes visos esame laisvos neklausyti!

Straipsnis parengtas Lietuvos moterų lobistinei organizacijai įgyvendinant Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos finansuojamą projektą Politinis moterų dalyvavimas pažangai: nuo analizės iki veiksmo.

Lietuvos Respublikos
socialinės apsaugos
ir darbo ministerija

Projektą finansuoja Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija

VALSTYBĖS BIUDŽETO LĖŠŲ NAUDOJIMO SUTARTIS NR. 1- MVLGP05408/2023
2023

Projekto koordinatorius:

LIETUVOS MOTERŲ
LOBISTINĖ ORGANIZACIJA

Projekto partneriai:

MOTERŲ UŽIMTUMO
INFORMACIJOS CENTRAS

KLAIPĖDOS SOCIALINĖS
IR PSICHOLOGINĖS
PAGALBOS CENTRAS

LYGIŲ
GALIMYBIŲ
PLĖTROS
CENTRAS

MOTERŲ
INFORMACIJOS
CENTRAS

